

Kako ugljen uništava živote

„Prije smo bili siromašni, ali smo imali rijeke, bavili smo se ribolovom, uzgajali hranu i živjeli dobro. Sada to naša djeca mogu samo gledati na televiziji. Rijeke su skrenuli, šume su posječene, a mi smo zatvorenici u svom selu“, kaže Hilario Vega, stanovnik sela Boqueron na sjeveroistoku Kolumbije. Cijelo selo već godinama čeka preseljenje jer je zrak toliko zagađen da im ozbiljno ugrožava živote. Okruženo je, naime, rudnicima ugljena iz kojih i Hrvatska uvozi ugljen za rad termoelektrane u Plominu.

„Prije smo bili siromašni, ali smo imali rijeke, bavili smo se ribolovom, uzgajali hranu i živjeli dobro. Sada to naša djeca mogu samo gledati na televiziji. Rijeke su skrenuli, šume su posječene, a mi smo danas zatvorenici u svom selu“, kaže **Hilario Vega**, stanovnik sela Boqueron na sjeveroistoku Kolumbije. U Boqueronu nemaju kanalizacije ni vodovoda, nemaju asfalta ni doma zdravlja, a ne samo da nemaju javne usluge već nemaju ni zrak koji ne ugrožava zdravlje. Kolumbijske su institucije još 2010, dakle prije sedam godina, odlučile da se cijela zajednica mora preseliti jer je zrak toliko zagađen da im ozbiljno ugrožava živote. No, iako je problem i službeno priznat i odluka donesena, stanovnici Boquerona, među njima i brojna djeca, još su uvijek na istom mjestu, dok multinacionalne korporacije čijim su rudnicima ugljena okruženi i koji su stvorili ovaj problem, i dalje nesmetano rade i zarađuju.

Boqueron se nalazi desetak kilometara od gradića La Jagua de Ibirico u pokrajini Cesar koja graniči s Venezuelom. 90% ugljena proizvedenog u Kolumbiji, četvrtom izvozniku ugljena na svijetu, dolazi iz Cesara i druge pokrajine, [Guajira, gdje je eksploatacija ugljena također povezana s prisilnim preseljenjima, bolešću i glađu starosjedilačkih zajednica](#). Ugljen iz Cesara i Guajire tražen je zbog niske cijene proizvodnje i visoke kvalitete. Najveći su uvoznici trenutno Nizozemska i Turska, no dio tog ugljena završi i u Hrvatskoj. „Pronašli smo podatke u kolumbijskim statistikama da je sav ugljen koji je prošle godine uvezen u Hrvatsku iz Kolumbije došao upravo iz regije Cesar“, kaže **Dunja Mickov** iz *Zelene Istre*, s kojom smo u Kolumbiji boravili na terenskom istraživanju s ciljem otkrivanja informacija o negativnim posljedicama eksploatacije ugljena koji se uvozi u Hrvatsku, te većim dijelom koristi za proizvodnju električne energije u TE Plomin.

Obližnja Jagua manje-više se sastoji od jedne veće glavne ulice i nekolicine sporednih. Uz cestu se prodaje sve i svašta, u jednom hotelu borave tek radnici iz rudnika, prepoznatljivi jer izlaze iz hotela u radnim odijelima i sa šljemovima pod rukama. U jednoj od neasfaltiranih sporednih ulica živi **Elisana Sanchez**, biokemičarka, zelena političarka i aktivistica i supruga radnika u rudniku.

„Doselila sam se ovdje prije desetak godina i otada gledam na ove probleme iz raznih perspektiva. U braku sam s osobom koja radi u rudniku, koja ima četiri hernije diska uzrokovane tim poslom i pati od velikih bolova. Većina radnika u rudnicima pati od sličnih problema koji su uzrokovani snažnim vibracijama na radnom mjestu. Ja također više ne mogu raditi jer imam problema s disanjem, možda zbog prašine koja se širi zrakom. Za probleme s disanjem teško je dokazati da su povezani s rudnicima, no, brojni su ljudi ovdje imaju slične zdravstvene probleme, neki od njih imaju i silikozu“, ističe Elisana.

Pedesetak metara od njene kuće nalazi se mali šumski rezervat, svojevrsni botanički vrt, koji je jedna od kolumbijskih rudarskih kompanija posadila kao kompenzaciju za sravnjenu prirodu na mjestu nekadašnjeg rudnika. Među palmama, eukaliptusima i brojnim drugim vrstama motaju se i pokoja iguana, papige i zmije. O cijelom rezervatu brine se samo

jedan čovjek, **Pedro**, koji je nakon dugogodišnjeg rada u rudnicima ovdje našao ljepše radno mjesto.

No, sedam velikih rudnika u vlasništvu američkih korporacija *Drummond* i *Murray Energy Corporation* te *Prodeca* koji pripada anglo-švicarskoj korporaciji *Glencore* u pokrajini Cesar protežu se na puno većim površinama i ovakvi rijetki primjeri kompenzacijskih mjera sigurno nisu dovoljni. Dok u Hrvatskoj još možda postoji romantična vizija rudarstva i rudara koji ulaze u rovove ispod zemlje, ta slika u Cesaru sigurno ne postoji. Ovdašnji su rudnici redom otvorenog kopa gdje se teškom mašinerijom skida doslovno sve s površine. Ono što ostaje iza njih može poslužiti tek za snimanje filmova apokaliptičke.

Od otvaranja rudnika korporacije *Drummond* prije 20 godina tu je život izgubilo 20 radnika, a ozlijeđeno dvije tisuće, prema podacima sindikata *Sintramienergetica* čije smo članove upoznali u Valleduparu, glavnom gradu pokrajine Cesar. U posljednjoj nesreći u srpnju stradao je **German Garcia Araque**.

„Više cijene novac nego ljudske živote. Kada je jedan kolega poginuo pet dana nisu mogli naći njegovo tijelo, a mi smo svejedno morali nastaviti raditi. Svaki radnik koji umre znači cijelu obitelj koja je ostala bez sredstava za život. Kada se sindikalno organiziramo da se borimo protiv kršenja ljudskih prava i za bolje radne uvjete onda nas kažnjavaju ili otpuštaju“, kaže **Augusto Almeida**, predsjednik lokalne podružnice sindikata.

Tako je **Carlos Rojas**, sindikalist i radnik u rudniku *Drummond*, čak tri puta do sada već bio otpušten od strane tvrtke pa je sudskim odlukama vraćen na posao.

„Prema tvrtki već je zločin što razgovaramo s vama o našim iskustvima, no smatramo da je to naša obaveza. Nismo protiv rudnika ugljena, već želimo da tvrtka poštuje nas, naš rad i naše obitelji, želimo odgovorno rudarenje a ne ono koje izvadi ugljen, a ostavlja samo jad i bijedu i ozlijeđene radnike“, kaže pak Rojas.

Sindikate osobito zabrinjava praksa podugovaranja radnika. Naime, od petnaest tisuća radnika u *Drummondovim* rudnicima u blizini Jague, pet tisuća ih je direktno zaposleno u korporaciji *Drummond*, dok su ostali zaposleni u drugim manjim tvrtkama koje *Drummond* unajmljuje. Radnici zaposleni preko podugovora s drugim tvrtkama manje su plaćeni, a sindikalisti ističu da često nisu ni obučeni za poslove na koje se postavljaju, što je već rezultiralo nesrećama s teškim posljedicama.

Sindikalni aktivizam je u Kolumbiji izuzetno opasan. Ubojstva i pokušaji ubojstava sindikalnih radnika su česti, a njihovi naručitelji se rijetko saznaju. Na zidu prostorija sindikalne podružnice u Valleduparu visi i slika bivšeg predsjednika **Valmorea Locarna** kojeg su 2001. godine ubili članovi paramilitarne skupine AUC, zajedno s potpredsjednikom sindikata **Victorom Hugom Orcasitom**. Za naručivanje ubojstva osuđen je 2013. **Jaime Blanco** na 38 godina zatvora. Blanco je bivši dobavljač *Drummondovog* rudnika La Loma. 2015. radi ubojstva je uhićen i jedan od kolumbijskih čelnika rudnika.

Slična je priča i sindikalista iz Jague, na neke od njih su također pokušani su atentati. U srpnju je pak ubijen **Alberto Román Acosta González**, predsjednik ogranka kolumbijske Nacionalne unije poljoprivrednih radnika (SINTRAINAGRO) u gradu Guacarí, nakon čega je pokrenuta i [međunarodna peticija kojom se od kolumbijskih vlasti traži provođenje istraga o ubojstvima sindikalista](#).

U okolini rudnika oko Jague nailazimo na plantaže eukaliptusa, lijepa visoka gusto posađena stabla, no po ovima se ne vješaju koale kao u autohtonoj Australiji. Eukaliptus je posađen u misiji isušivanja podzemnih voda kako voda ne bi prodirala u rudnike.

Istodobno, cestu koja prolazi uz plantažu polijeva cisterna s vodom kako bi se smanjila prašina koja se diže nakon prolaska kamiona i ostalih vozila iz rudnika. No, ta se prašina kao i ugljena prašina taloži na lišću okolnih stabala široko u okolici. Uz cestu se često vide stabla čije su krošnje poluosušene.

„Ako negdje ima ugljena, tvrtke jednostavno skrenu rijeku. Jednu rijeku su tri puta skretali. Korporacije tvrde da skretanje ne utječe na okoliš, no rijeke su ključne za poljoprivredu, a okrug Cesar zbog rudarenja je već izgubio svoju prehrambenu neovisnost. Mi predlažemo da se napravi opsežna studija o utjecaju rudarenja na Cesar, pogotovo prije nego vlada produži dozvolu za *Drummondov* rudnik La Loma koja istječe 2019.“, kažu **Nicolas** i **Victoria Avendaño Pedrozo** iz Centra za istraživanje ugljena, nevladine organizacije koja djeluje u Valleduparu i bavi se utjecajem rudnika ugljena na zajednicu i okoliš.

Stanovnici Boquerona pak moraju kupovati vodu, jer pitke vode nemaju, a isušivanje podzemnih voda i zagađenje koje izaziva prašina je nekad poljoprivrednu zajednicu pretvorilo u zajednicu gladnih ljudi bez nade. Već sedam godina čekaju preseljenje, a proces je zapeo na njihovom zahtjevu za kolektivnim preseljenjem. Oni, naime, žele izbjeći sudbinu susjednog sela Plan Bonito od kojeg je danas ostao tek vodotoranj zarastao u visoku travu, a koje kao zajednica više ne postoji jer je svaka obitelj raseljena na drugu lokaciju.

„Zajednica je nestala, raširena je po cijeloj regiji, izgubili su povijest i društveno tkivo i danas su uglavnom siromašniji nego prije. Zato se mi borimo već godinama za kolektivno preseljenje i nećemo odustati“, tvrdi **Lesvy Rivera**, članica odbora za pregovaranje o preseljenju.

Isabel, postarija stanovnica sela, u čijem se pogledu više ne nazire nada u bolji život, pokazuje mi velike pukotine na podu i zidovima svoje siromašne kućice. Puno je kuća u selu oštećeno vibracijama, za to stanovnici Boquerona ne dobivaju nikakvu pomoć ni od korporacija ni od vlade. U pregovorima s korporacijama o preseljenju su također prepušteni sami sebi.

Ono što je njima ostalo je „totalna mizerija“, kaže **Jose Baron Ortega**. Sve što su nekad sami uzgajali sada moraju kupovati u Jagui. „Sada je kišna sezona pa izgleda kao da je sve zeleno, ali ovo po ljeti postane pustinja u kojoj nitko izvana ne može izdržati“, dodaje. Da kada je riječ o padu poljoprivredne proizvodnje u regiji nije riječ samo o dojmovima, potvrđuju u Centru za istraživanje ugljena. „Poljoprivredni sektor je u pokrajini Cesar pao sa 45% udjela u BDP-u 1990-ih na 21% 2004. Istovremeno udio rudarstva je narastao s 8% na 34%. Ekonomija je postala ovisna o neoliberalnom ekonomskom modelu, koji se bazira na ekstraktivnoj industriji što nas čini ovisnima o cijenama na međunarodnom tržištu. Postali smo primarno izvoznik sirovina, a uništen je proizvođački kapacitet pa hranu danas većim dijelom uvozimo“, kažu.

Ugljen iskopan u Cesaru putuje željeznicom do luke u blizini Sante Marte, grada smještenog u nevjerojatnom okolišu između karipske obale i mističnog planinskog lanca Sierra Nevada de Santa Marta, koji je danas dijelom nacionalni park, a dijelom priznati teritorij četiri izvorna naroda tog područja.

Uz obalu strše neboderi s u ovo doba godine praznim apartmanima i hotelima, vizura poznata iz brojnih mediteranskih mjesta. Između stare i nove luke za izvoz ugljena i nekoliko hotela životari zajednica Don Jaca, 700 ljudi koji između tog obilja i tvornica novca žive bez vode, kanalizacije, asfaltiranih ulica, posla, doma zdravlja, dječjeg igrališta...

Nekolicina stanovnika Don Jace radila je prije u staroj luci, no kada su zatvorili staru i otvorili novu luku svi su oni ostali bez posla i danas nitko od ovih ljudi ne radi u tvrtkama *Prodeco* i *Drummond* koje koriste ovu luku za izvoz ugljena.

„Kažu da su nakon zatvaranja luke sve očistili, ali u stvarnosti nisu ništa. Samo su otišli i sve ostavili kako je bilo“, kaže **Fredy Martinez** dok rukama podiže grumene ugljena s poda. Martinez je godinama radio u staroj luci i nakon preseljenja ostao bolestan i bez posla.

Većina se stanovnika ovog naselja prije bavila ribarstvom, no danas su buka iz luke i gust brodski promet doveli do gotovo nestanka ribe.

„Živjeli smo tako da smo pola godine uzgajali rajčice, a pola godine lovili ribu. S vremenom je riba počela nestajati, a nismo ni hranu više mogli uzgajati. Naši mali brodovi su u opasnosti jer nas veliki brodovi mogu potopiti. Ljudi su se počeli razbolijevati“, opisuje **Jose Hilario Castro**, koji je i sam dosada tri puta operirao oči i ima problema s plućima.

Tamo gdje je nekad bio pijesak, danas se upada u blato. Privatno osiguranje izbacuje ribare s dokova. Prašinu udišu i dok spavaju. Pri samoj gradnji nove luke izvađene su tisuće kubičnih metara sedimenta, kako bi se napravio 24 metra dubok prolaz za teške brodove, što je napravilo veliku štetu u ekosustavu.

„Izgubili smo sve. Nema ribe. Nema usjeva. Nema posla u luci“, kaže **Francisco Delanoz**, predsjednik akcijskog odbora zajednice Don Jaca.

Izrazito srdačni i otvoreni ljudi, kakvi su gotovo svi Kolumbijci koje smo sretali prateći ovaj put ugljena, od Europljana žele znati: što ćete učiniti za nas? No, malo je toga što im možemo reći, isto kao i pripadnicima izvornih naroda s planinskog lanca Sierra Nevade.

Narodi Arhuaco, Wiwa, Kogi i Kankuamo vjeruju da su ovdje kako bi čuvali stabilnost planeta, no pritom imaju sve više izazova, pa su donedavno vrlo zatvorene zajednice bile prisiljene izaći iz svoga mirnog života na planini i danas traže pomoć međunarodne zajednice. Iako je planina UNESCO-v rezervat biosfere, nacionalni park i teritorij izvornih naroda, na rubovima rezervata već danas radi stotinjak nelegalnih rudnika uglavnom građevinskog materijala, a još je 400-tinjak projekata zatražilo dozvolu za rad.

„Planina je središte našeg života. Mi vodimo pravne bitke i uspjeli smo dobiti bitku za priznanje linije razgraničenja našeg teritorija (linea negra), no sada trebamo podršku da izbacimo rudarske aktivnosti s našeg teritorija, jer mi s rudarenjem vidimo nestanak svijeta. Ne želimo da druge kompanije dođu ovdje i kopaju. Podršku lokalnih institucija nam je teško naći. Ono što moramo napraviti je studija o utjecaja na našu kulturu i okoliš, no, za to nam treba novac koji sad tražimo“, rekao nam je **Gelver Zapata**, jedan od vođa zajednice Arhuaco.

Iako im ne možemo pomoći s novcem u njihovoj borbi, dobivamo veliki kompliment od pripadnika ove drevne kulture koji sebe nazivaju „starijom braćom“ dok nas ostale smatraju „mlađom braćom“. „Rijetko nam dolaze ljudi izvana koji razmišljaju poput nas“, kaže Zapata.

„Brojne tvrtke traže dozvole za istraživanje ili vađenje ugljena, nafte, plina, zlata. To sve nosi sa sobom gradnju luka, željeznica, ugrožava rijeke, tradicionalna kulturna mjesta, uz to, na našem području još uvijek djeluju naoružane skupine. Mir je za neke stigao, ali do nas još nije stigao“, nabraja **Rogelio Torres**, pripadnik naroda Arhuaco.

Mir na koji se naši sugovornici referiraju odnosi se na mirovni ugovor koji je potpisan s FARC-om nakon pedesetogodišnjeg građanskog rata. No, osim FARC-a u Kolumbiji djeluju i druge naoružane skupine i neke od njih u prošlosti su radile i u korist multinacionalnih korporacija. Kako kolumbijska vlada slijedi službeni plan da Kolumbija postane „rudarska država“ do 2020. žuri im se predati što više teritorija u koncesije. U tu je svrhu donesen i plan o strateškim rudarskim područjima koji je predvidio davanje čak 17% u koncesije. Taj je prvi plan sudski osporila udruga *Tierra Digna*, no vlada je usvojila novi plan koji još proširuje koncesijsko područje. Udruga koja okuplja nekolicinu pravnika koji pomažu u borbama za prava oštećenih rudarskim aktivnostima, pokušava sudski osporiti i ovaj plan, no pred njima je teška borba.

Oružane sukobe vlada vidi kao prepreku većem investicijskom bumu u rudnike u Kolumbiji, pa i mirovni proces brojni Kolumbijci vide kao pripremanje terena za predaju zemlje privatnim interesima.

„Sigurno je da će mirovni proces dovesti još više stranih kompanija, a i ove koje su već prisutne će tražiti dozvole i za druge projekte. U jednom se novinskom članku tvrdi da je broj zahtjeva za okolišne dozvole porastao za 35% od potpisivanja mirovnog ugovora s FARC-om. Strani kapital u Kolumbiji ima širom otvorena vrata i ne mora se obazirati ni na ljude ni na okoliš. Lokalne zajednice se ne uključuju u odlučivanje ni na koji značajan način niti se razmatraju razvojne alternative. To će dovesti do novih konflikata“, ističe **Rosa Pena** iz *Tierra Digne* koju smo susreli u Valleduparu, na putu do zajednice Boqueron kojoj pravnici udruge pomažu u njihovoj borbi za prava.

Sve navedene štete koje su nam opisivali ljudi u Boqueronu, Valleduparu i Santa Marti pokušala je izraziti u novcu u svojoj doktorskoj disertaciji i usporediti s cijenom ugljena po toni **Andrea Cardoso**, profesorica ekonomije okoliša na Sveučilištu Magdalena u Santa Marti. Računica je pokazala: „Ekonomska šteta društvenog i okolišnog utjecaja rudnika ugljena u kolumbijskoj pokrajini Cesar iz koje i Hrvatska uvozi ugljen, gotovo je tri puta veća nego cijena samog ugljena“.

Dok kolumbijski ugljen izvađen po niskoj cijeni za korporacije, a visokoj za lokalno stanovništvo, izgara i u dimnjaku u Plominu, Kolumbija nema ni jednu termoelektranu na ugljen u pogonu, već većinu energije dobiva iz hidroelektrana. No, i gradnja hidroelektrana izaziva u Kolumbiji raseljavanje i okolišnu degradaciju, a prošlogodišnja suša uvelike je smanjila proizvodnju energije. Suša je pak sve češća zbog posljedica klimatskih promjena, a jedan od većih uzročnika klimatskih promjena je emisija koje stvara paljenje ugljena. Začarani su to krugovi energije i promašenih prioriteta u kojima se zasad još uvijek vrti većina zemalja svijeta. Sigurno je da se izvoz ugljena još jednom vraća siromašnim Kolumbijcima kroz štete od klimatskih promjena.

U debatama oko gradnje Plomina C brojni su zagovornici elektrane isticali energetske neovisnost Hrvatske kao najbitniji razlog gradnje skupe elektrane, no ukoliko pokrajina Cesar nije hrvatski teritorij, jasno je da struja na ugljen ne čini Hrvatsku energetskim neovisnom već upravo suprotno.

„Želimo da ljudi u Hrvatskoj razumiju, da znaju tko su ljudi na koje utječe vađenje ugljena. Ova zajednica umire, sve se to događa zbog ugljena i zagađenja“, poručuje nam **Flower Arias Rivera**, 57-godišnjak iz Boquerona koji o mukama stanovnika sela piše i pjesme, dok njegov susjed **Eusebio Perez Cordoba**, u ime žrtava neoliberalne politike vlastite države i energetskih politika europskih zemalja dodaje: „Europa mora prestati koristiti ugljen.“

Napisala i fotografirala: Marina Kelava, H-Alter

Ova reportaža izrađena je uz financijsku potporu Europske unije, Ureda za udruge Vlade RH i Istarske županije, u okviru projekta "Financiranje razvoja i razvijanje financijskih sredstava prikladnih u Europskoj godini razvoja 2015.: paneuropska kampanja za usklađivanje investicija EU-a u zemljama u razvoju s okvirom Milenijskih razvojnih ciljeva za razdoblje nakon 2015. te politikama EU-a koje promoviraju održivi razvoj i smanjenje siromaštva". Sadržaj ove reportaže u isključivoj je odgovornosti Zelene Istre i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Europske unije, Ureda za udruge Vlade RH te Istarske županije.

Projekt financira Europska unija:

Projekt sufinanciraju Ured za udruge Vlade RH te Istarska županija:

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Projekt provodi:

Partner projekta:

